

FUNDACJA
CZARNY KOŃ

JEŻOWE ABC

WSZYSTKO CO MUSISZ WIEDZIEĆ, ABY POMAGAĆ JEŻOM

JEŻ - MAŁY SĄSIAD, WIELKI PRZYJACIEL OGRODU

Jeż jest jednym z najbardziej rozpoznawalnych dzikich ssaków żyjących w Polsce. Choć wydaje się niepozorny, pełni ważną rolę w przyrodzie i od wielu lat **mieszka tuż obok nas**: w ogrodach, parkach, na obrzeżach lasów, a nawet w miastach. W naszym kraju występują dwa gatunki jeży: **jeż wschodni** oraz **jeż zachodni** (europejski). Na pierwszy rzut oka są do siebie bardzo podobne, a ich rozróżnienie nie jest łatwe. Jeże prowadzą głównie **nocny tryb życia** - gdy zapada zmrok, opuszczają swoje kryjówki i ruszają na poszukiwanie pożywienia. Żywią się przede wszystkim owadami, larwami, ślimakami, dżdżownicami, a nawet padliną. Wbrew popularnym obrazkom **nie jedzą jabłek** i nie noszą ich na kolcach. Jeże są nazywane **przyjaciółmi ogrodu!** Pomagają utrzymać naturalną równowagę. Dzięki nim wiele drobnych bezkręgowców uznawanych za szkodniki nie rozmnaża się nadmiernie.

CIEKAWOSTKA!

Jeż **podczas jednej** nocy w poszukiwaniu pożywienia i bezpiecznego schronienia może przebyć nawet **kilka kilometrów**.

WIOSNA - TRUDNY POWRÓT DO AKTYWNOŚCI

Po zimowym śnie jeże budzą się głodne, spragnione i często bardzo osłabione. W tym czasie muszą szybko odnaleźć **pokarm oraz wodę**, aby odzyskać siły po kilku miesiącach hibernacji. Coraz częściej problemem są łagodne zimy i nagłe ocieplenia. **Jeże budzą się wcześniej, niż powinny**, a w przyrodzie **brakuje wówczas wystarczającej ilości pokarmu**.

Wiosenne zagrożenia:

- 🐾 Niedobór naturalnego pożywienia po zimie
- 🐾 Odwodnienie związane z suszą
- 🐾 Niszczenie schronień podczas wiosennych porządków
- 🐾 Usuwanie stert liści i gałęzi
- 🐾 Wypalanie traw i nieużytków

Jak możemy pomóc?

- 🐾 Pozostawić część liści i gałęzi w spokojnym miejscu
- 🐾 Wystawić płytkie naczynie z wodą
- 🐾 Dokładnie sprawdzać sterty gałęzi przed ich usunięciem
- 🐾 Nigdy nie wypalać traw

WAŻNE!

Pod koniec wiosny rodzą się młode.

To pierwszy moment w roku, gdy mogą pojawiać się osierocone maluchy potrzebujące pomocy człowieka.

LATO - CZAS UPAŁÓW I MŁODYCH JEŻY

Lato to okres intensywnego żerowania i wychowywania młodych. W tym czasie jeże muszą znaleźć **odpowiednią ilość pokarmu i wody**, aby utrzymać dobrą kondycję oraz zapewnić opiekę potomstwu. Największym problemem są **wysokie temperatury i brak opadów**. Wysuszona gleba oznacza mniej dżdżownic i owadów, czyli podstawowego pokarmu jeży. Dodatkowym zagrożeniem jest **niedobór wody**. Latem można spotkać młode jeże w towarzystwie matki, które dopiero uczą się samodzielnego życia i zdobywania pokarmu.

Na co są narażone jeże latem?

- 🐾 Odwodnienie podczas upałów
- 🐾 Zatrucia pośrednie związane ze stosowaniem trutek na szkodniki
- 🐾 Zaklinowanie w ogrodzeniach i siatkach
- 🐾 Zranienia przez kosiarki i podkaszarki
- 🐾 Pogryzienia przez psy
- 🐾 Choroby układu oddechowego
- 🐾 Obecność jaj i larw much w ranach

Jak pomagać?

- 🐾 Zapewnić dostęp do świeżej wody
- 🐾 Zachować ostrożność podczas koszenia
- 🐾 Nie stosować chemicznych środków przeciw ślimakom i gryzoniom
- 🐾 Zabezpieczać głębokie doły i studzienki

ZAPAMIĘTAJ!

Miseczka z wodą podczas upałów może uratować życie nie tylko jeżowi, ale również wielu innym dzikim zwierzętom.

JESIEŃ - CZAS PRZYGOTOWAŃ DO ZIMY

Jesienią każdy dzień ma znaczenie. Jeże intensywnie poszukują pokarmu i budują gniazda, w których spędzą zimę. Aby bezpiecznie przetrwać, muszą **zgromadzić odpowiedni zapas tkanki tłuszczowej**. Jeże, które nie osiągną wystarczającej masy ciała, mogą nie przetrwać zimowego snu. Szczególną uwagę należy zwrócić na tzw. **jesienne sieroty**. Są to młode osobniki, które zostały bez matki albo nie są wystarczająco samodzielne przed nadejściem zimy.

Jesienne zagrożenia:

- 🐾 Niszczenie gniazd podczas porządków ogrodowych i usuwanie liści i gałęzi z całego ogrodu
- 🐾 Brak miejsc do schronienia,
- 🐾 Niedobór pokarmu
- 🐾 Późno urodzone młode jeże

Jak możemy pomóc?

- 🐾 Zostawić część liści pod krzewami
- 🐾 Ograniczyć jesienne porządki
- 🐾 Stworzyć spokojny zakątek ogrodu
- 🐾 Obserwować bardzo małe jeże spotykane późną jesienią

CIEKAWOSTKA!

Szukał liści i gałęzi, która dla człowieka wygląda jak „bałagan”, dla jeża często jest **idealnym schronieniem**.

ZIMA - CZAS SPOKOJNEGO SNU

W okresie zimowym jeże zapadają w hibernację. Temperatura ich ciała obniża się, a organizm przechodzi w **tryb oszczędzania energii**. Dzięki zapasom zgromadzonym jesienią mogą przetrwać **wiele tygodni bez jedzenia**. Dla jeża najważniejsze jest w tym czasie **spokojne i bezpieczne gniazdo**. Każde niepotrzebne wybudzenie oznacza utratę cennych zapasów energii.

Zimowe zagrożenia:

- 🐾 Kilkudniowe zimowe ocieplenia, które mogą wybudzać jeże z hibernacji
- 🐾 Zbyt niska masa ciała uzyskana przed zimą
- 🐾 Niszczenie zimowych gniazd i rozkopywanie schronień przez psy
- 🐾 Hałas i fajerwerki
- 🐾 Niedobór pokarmu po przedwczesnym przebudzeniu

Jak możemy pomóc?

- 🐾 Nie niszczyć stert liści i gałęzi zimą
- 🐾 Nie wybudzać śpiących jeży
- 🐾 Pilnować psów w miejscach gdzie mogą znajdować się gniazda

ZAPAMIĘTAJ!

Najlepszą pomocą dla śpiącego zimą jeża jest **pozostawienie go w spokoju**. Jeżeli jednak zimą spotkasz aktywnego jeża spacerującego po śniegu lub odkryjesz zniszczone gniazdo, zwierzę potrzebuje pomocy. W takiej sytuacji skontaktuj się z ośrodkiem rehabilitacji dzikich zwierząt, Fundacją Czarny Koń lub lekarzem weterynarii.

KIEDY JEŻ POTRZEBUJE POMOCY?

Nie każdy napotkany jeż wymaga ratunku.

Czasem jednak szybka reakcja może uratować mu życie.

Pomocy wymagają zawsze:

- 🐾 Małe jeże pełzające samotnie poza gniazdem
- 🐾 Jeże z widocznymi ranami i jeże z krwawieniem
- 🐾 Zwierzęta z dusznością lub wypływem z nosa
- 🐾 Bardzo wychudzone osobniki
- 🐾 Jeże z larwami lub jajami much,
- 🐾 Jeże wybudzone ze snu w trakcie zimy
- 🐾 Jeże zaplątane w siatki i uwięzione w wykopach lub studzienkach
- 🐾 Jeże spotkane za dnia
(**Uwaga!** Samice wychowujące młode mogą żerować również w ciągu dnia. Nie każdy jeż spotkany za dnia jest chory.)

Pierwszej pomocy jeżom

udzielaj zgodnie z tzw. zasadą 3×C:

- 🐾 **Cicho:** Ogranicz hałas i stres
- 🐾 **Ciemno:** Umieść zwierzę w kartonie wyłożonym ręcznikiem
- 🐾 **Ciepło:** Zapewnij źródło ciepła np. butelkę z ciepłą wodą owiniętą materiałem

Jak najszybciej skontaktuj się z ośrodkiem rehabilitacji dzikich zwierząt, Fundacją Czarny Koń lub lekarzem weterynarii.

Czego NIE robić udzielając pomocy?

- 🐾 Bezwzględnie **nie podawaj mleka** - każda dawka może być śmiertelna
- 🐾 Nie karm małych jeży
- 🐾 Nie próbuj leczyć zwierzęcia samodzielnie

OGRÓD PRZYJAZNY JEŻOM

Jeże nie potrzebują specjalnych urządzeń ani skomplikowanych schronień. Najbardziej pomagają im naturalne, spokojne tereny zielone.

Jeż polubi ogród, w którym znajdują się:

- 🐾 Gęste krzewy i żywopłoty
- 🐾 Fragmenty wyższej trawy
- 🐾 Sterty liści i gałęzi
- 🐾 Dostęp do świeżej wody
- 🐾 Bezpieczne kryjówki
- 🐾 Przejścia między sąsiednimi ogrodami

Warto unikać:

- 🐾 Szczelnych ogrodzeń bez przejść
- 🐾 Środków chemicznych przeciw szkodnikom
- 🐾 Nadmiernego porządkowania całej przestrzeni
- 🐾 Usuwania wszystkich naturalnych kryjówek

Stwórz dziki zakątek:

Pozostaw niewielki fragment ogrodu naturze.

Kilka gałęzi, sarta liści, wysoka trawa i spokojne miejsce wystarczą, by stworzyć schronienie dla jeży oraz wielu innych pożytecznych zwierząt.

PAMIĘTAJ!

Nawet niewielkie zmiany w ogrodzie mogą sprawić, że stanie się on bezpiecznym miejscem dla jeży przez cały rok. Dzięki temu będziemy mogli nadal spotykać tych kolczastych sąsiadów podczas wieczornych spacerów.

MITY I CIEKAWOSTKI

MIT: Jeże jedzą jabłka i owoce.

W rzeczywistości jeże żywią się głównie owadami, larwami, ślimakami, dżdżownicami i innymi drobnymi bezkręgowcami. Jeż z jabłkiem na kolcach to **bohater ilustracji i bajek, a nie prawdziwego życia.**

MIT: Mleko jest dobrym pokarmem dla jeży.

Jeże nie tolerują mleka. Podanie nawet niewielkiej ilości mleka krowiego może powodować **poważne problemy zdrowotne**, osłabienie zwierzęcia, a nawet jego śmierć. Jeśli chcesz pomóc jeżowi, zapewnij mu dostęp do świeżej wody i sięgnij po wsparcie specjalistów.

MIT: Każdy jeż spotkany za dnia jest chory.

Nie zawsze. Samice wychowujące młode mogą żerować również w ciągu dnia. Jeżeli jednak jeż sprawia wrażenie osłabionego, chudego, rannego lub porusza się niepewnie, warto skonsultować się ze specjalistą.

CZY WIESZ ŻE...?

Jeż nie mieszka tylko w jednym ogrodzie.

Podczas nocnych wędrówek może regularnie odwiedzać kilka sąsiednich ogrodów i terenów zielonych.

Jeż potrafi pływać.

Problem pojawia się dopiero wtedy, gdy nie może samodzielnie wydostać się z basenu, studzienki lub oczka wodnego o stromych ścianach. Warto zatem zapewnić bezpieczne miejsce wejścia i wyjścia dla jeża, a także innych zwierząt mogących korzystać ze zbiorników wodnych.

Jeże są objęte częściową ochroną gatunkową.

Każdy z nas może pomóc im przetrwać, tworząc bezpieczne ogrody i tereny zielone. Gdy jeż znajduje się w niebezpieczeństwie, jest ranny lub osierocony, człowiek nie może pozostawać obojętny. Dlatego warto znać podstawowe zasady pomocy i wiedzieć, gdzie szukać wsparcia specjalistów.

CHROŹMY JEŻE RAZEM!

Każdy ogród, każda miska z wodą i każda uratowana kryjówka mają znaczenie.
Dzięki wspólnym działaniom możemy sprawić, że jeże będą bezpiecznie
żyły w naszym sąsiedztwie przez kolejne lata.

Pomagaj z nami!

Zostań wolontariuszem, wspieraj nasze działania
i twórz przyjazną przestrzeń dla dzikich zwierząt.

POTRZEBUJESZ POMOCY DLA JEŻA?

Jeśli znalazłeś rannego, osieroconego lub wymagającego pomocy jeża, skontaktuj się z nami.
Chętnie doradzimy i wskażemy najlepsze rozwiązanie.

Fundacja Czarny Koń

ul. Szewska 2-4/5
86-300 Grudziądz
KRS: 0000891557

Nr konta: **21 1600 1462 1859 7870 4000 0001**

ZNAJDZIESZ NAS NA

FUNDACJA CZARNY KOŃ

FUNDACJA CZARNY KOŃ

fundacjaczarnykon.pl

DZIĘKUJEMY ZA TWOJE WSPARCIE!

Publikacja została przygotowana dzięki środkom pozyskanym przez Fundację Czarny Koń
w ramach wpłat 1,5% podatku dochodowego. Dzięki temu możemy prowadzić
działania edukacyjne, pomagać dzikim zwierzętom oraz promować ochronę przyrody.

AUTORZY

Treści merytoryczne:
ANNA KAWSKA-SZPAK & SEBASTIAN SZPAK

Redaktor wydania:
MARTA MIŚKOWICZ

Szata graficzna i skład:
DOMINIK BARTOSZEWSKI

Ilustracje:
IGA OSSOWSKA